

تحلیل جامعه‌شناختی رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی

با پیشگیری از جرم (مورد مطالعه: استان اردبیل)

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۵/۱۰

تاریخ اصلاح: ۱۳۹۵/۰۸/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۹/۲۱

طاها عشایری^۱، الهام عباسی^۲، محمد مهدی‌زاده اردکانی^۳، سجاد حاجی حسینلو^۴

چکیده

زمینه و هدف: هدف اصلی پژوهش حاضر، تحلیل جامعه‌شناختی رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با پیشگیری از جرم در استان اردبیل است.

روش: روش حاضر از نوع توصیفی-پیمایشی، ابزار جمع‌آوری اطلاعات مبتنی بر پرسش‌نامه در قالب طیف لیکرت بوده و پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ، بالای ۰/۷ تأیید شد. جامعه آماری پژوهش کلیه افراد ۲۰ سال به بالای ساکن استان اردبیل برابر با ۱۲۴۰۰۰۰ نفر بوده و از این تعداد ۳۸۲ نفر از طریق فرمول کوکران به‌عنوان حجم نمونه و براساس نمونه‌گیری خوشه‌ای از سه شهر اردبیل، پارس‌آباد و مشکین‌شهر به‌صورت تصادفی انتخاب شدند.

یافته‌ها: از بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بجز متغیر میزان دین‌داری، بین متغیرهای انسجام اجتماعی (۰/۳۴۸)، اعتماد اجتماعی (۰/۵۴۶)، مشارکت اجتماعی (۰/۶۲۸)، آگاهی اجتماعی (۰/۲۳۱)، جامعه‌پذیری (۰/۵۵۱)، نظارت مدنی (۰/۴۰۸) و حمایت اجتماعی (۰/۳۸۵) با پیشگیری از جرم رابطه معنی‌دار وجود دارد. مدل رگرسیونی حاکی از این است که ضریب همبستگی چندگانه برابر با (۰/۲۷۸) و ضریب تعیین خالص برابر با (۰/۱۹۵) است. بر این اساس می‌توان گفت که مجموع متغیرهای معنادار در مدل توانسته‌اند ۰/۱۹ درصد از تغییرات متغیر وابسته را پیش‌بینی کنند.

نتایج: سرمایه اجتماعی، سازوکاری قوی و کم‌هزینه برای کاهش جرم تلقی می‌شود و نقش مهمی در پیشگیری از جرم دارد. با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان گفت جوامعی که سطح بالایی از سرمایه اجتماعی دارند، به دلیل وجود حمایت اجتماعی، اعتماد مبتنی بر عاطفه، نظارت در فرایند جامعه‌پذیری و هنجارپذیری و همدلی اجتماعی، میزان گرایش به جرم بسیار پایین است. به‌طوری‌که با بهبود سرمایه اجتماعی، اعتمادزایی و مشارکت‌گرایی در جامعه از یک‌طرف و توجه به جامعه‌پذیری افراد، تقویت نظارت رسمی - غیررسمی و حمایت اجتماعی از اعضای جامعه می‌توان به بهتر شدن فرایند پیشگیری از جرم کمک کرد.

کلیدواژه‌ها: پیشگیری از جرم، سرمایه اجتماعی، پلیس، اعتماد اجتماعی

□ **استناد:** عشایری، طاها؛ عباسی، الهام؛ مهدی‌زاده اردکانی، محمد؛ حاجی حسینلو، سجاد (زمستان، ۱۳۹۵). تحلیل جامعه‌شناختی رابطه بین

مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با پیشگیری از جرم (مورد مطالعه: استان اردبیل). *فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی*، ۱۱(۴)، ۵۳۱-۵۵۱.

t.ashayeri@gmail.com دانشجوی دکتری علوم اجتماعی دانشگاه کاشان، نویسنده مسئول، رایانامه: 1.

۲- عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی دانشگاه پیام نور تهران

۳- کارشناس ارشد علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی تهران

۴- کارشناس ارشد مطالعات فرهنگی دانشگاه کاشان

مقدمه

سرمایه اجتماعی یکی از سازوکار بازدارنده از جرائم خشن و غیرخشن، در جامعه محسوب می‌شود که شامل روابط مبتنی بر اعتماد در شبکه‌های اجتماعی، عاطفه جمعی و انسجام اجتماعی است. علل اصلی اهمیت سرمایه اجتماعی در مطالعات اجتماعی، به‌خاطر نقشی است که در پیشگیری از جرم بر عهده دارد. سرمایه اجتماعی با تقویت و اصلاح روابط جمعی، عضویت گروهی، نظارت‌های محلی، رسمی و غیررسمی، کنترل‌های طبیعی و خودجوش، فضای اجتماعی را به محیطی امن و بدون جرم تبدیل می‌کند. پیشگیری از جرم، از جمله قتل، نزاع، خودکشی، سرقت و اختلافات محلی، تابعی از سطح سرمایه اجتماعی است. به این معنی که سرمایه اجتماعی از طریق تقویت هنجارهای غیررسمی و افزایش اعتماد در بین شبکه‌های اجتماعی، خودکنترلی را در بین کنشگران اجتماعی افزایش داده و منجر به بهبود راه‌کارهای پیشگیری از جرم می‌شود. وجود سرمایه اجتماعی، پیشگیری از جرم را از حالتی خشن، مجازات‌محور (دورکیم، ۱۳۹۲: آزادارمکی، ۱۳۹۲) و سرکوب‌گرانه، به حالتی ترمیمی (عشایری و عجمی، ۱۳۹۳)، اصلاح‌گر و اجتماع‌محور (دیلینی، ۱۳۸۷)، تبدیل می‌کند، به این معنی که ناکارآمدی روش‌های سرکوب‌گرانه در کنترل و مهار جرم و بی‌نظمی، موجب اتخاذ تدابیر پیشگیرانه به جای روش‌های سرکوب‌گرانه شده است (ابراهیم‌زاده، ۱۳۹۵: ۲۱). سرمایه اجتماعی، به مفهوم پیوند اجتماعی و حضور در شبکه‌های گروهی است که ضمن حفظ انسجام اجتماعی، سازوکار مناسبی برای پیشگیری از جرائم است. پیشگیری از جرم همواره یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های نظام حقوقی است. راهبرد اساسی پیشگیری از جرم، تقویت نقش سازمان‌های غیردولتی و مردمی است (وروایی و چراغ‌آبادی، ۱۳۹۵: ۳۲۵). با تشکیل اجتماعات بشری و شکل‌گیری شهرها و روند افزایش وقوع جرم، توجه به پیشگیری از جرم، امری ضروری به‌نظر می‌رسد (امیری و عشریه، ۱۳۹۳: ۱۱۲). نظریه پردازان، کاهش سطح همبستگی هنجاری، نبود منابع حمایت اجتماعی و در کل کاهش سرمایه اجتماعی را علت اصلی جرائم می‌دانند. بر این اساس، بررسی و شناخت چگونگی تأثیر سرمایه اجتماعی در پیشگیری از وقوع جرم در جامعه از اهمیت و جایگاه والایی برخوردار است. استان اردبیل، با توجه به داشتن روابط همسایگی بالا، وجود نظارت محلی و درنهایت سرمایه اجتماعی نسبتاً خوب، سطح پایین جرائم

را تجربه می‌کند. وجود نظام خویشاوندی و پیوند اجتماعی ناشی از سرمایه اجتماعی، پیشگیری از جرائم را تا حدی کم‌هزینه‌تر کرده است. با توجه به مطالب یادشده، پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که آیا بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و پیشگیری از جرم رابطه معنی‌داری وجود دارد؟

پیشینه پژوهش: دستجردی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان تأثیر سرمایه اجتماعی بر پیشگیری از وقوع جرم به این نتیجه می‌رسد که سرمایه اجتماعی خانواده شامل روابط صمیمی بین کودک و والدین و مدت‌زمانی است که اعضای خانواده با هم سپری می‌کنند. بر این اساس سرمایه اجتماعی مدرسه و میزان توانایی معلمان در ارائه یک الگوی مثبت و آموزش هنجارها، همگی در جامعه‌پذیرنمودن هرچه بیشتر کودک و نوجوان و در نتیجه کمک به پیشگیری از جرم مفید خواهد بود. آزادواری (۱۳۹۱)، در پژوهشی با عنوان رابطه میان سرمایه اجتماعی و نقش پلیس در پیشگیری از جرائم، نشان می‌دهد که پلیس یکی از مهم‌ترین سازمان‌ها و تشکیلاتی است که مسئولیت برقراری نظم و امنیت را در جامعه بر عهده داشته و پیشگیری از جرائم در ابعاد گوناگون فردی و اجتماعی، ارتباط مستقیمی با حضور و عملکرد این سازمان دارد. بر این اساس مسیر اعتمادسازی پلیس باید با روند جامعه‌پذیری اعضای جامعه هماهنگ و سازگار باشد. شیروانی و حسینی مطلق (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان رابطه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و اثربخشی نیروی انتظامی (مورد مطالعه: شهر یاسوج) به این نتیجه می‌رسد که به‌طورکلی بین سرمایه اجتماعی و اثربخشی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ به‌عبارت دیگر، هرچه میزان سرمایه اجتماعی در میان جامعه و افراد افزایش یابد، میزان اثربخشی نیروی انتظامی افزایش می‌یابد. رازقی و رضوانی (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان تبیین جامعه‌شناختی تأثیر سرمایه اجتماعی بر جرم نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی به‌عنوان ابزاری اساسی قابلیت و کارایی بالایی در تبیین و توضیح مسائل و مشکلات، از جمله آسیب‌ها و جرائم اجتماعی دارد. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که بین سرمایه اجتماعی و جرم رابطه معنادار و معکوسی وجود دارد و رابطه سرمایه اجتماعی و جرم یک رابطه پیچیده و چندساحتی است به‌گونه‌ای که افزایش سرمایه اجتماعی منفی درون‌گروهی، باعث افزایش جرم می‌شود، اما افزایش سرمایه اجتماعی برون‌گروهی و درون‌گروهی باعث کاهش جرم می‌شود. نتایج این پژوهش نشان داد که مشارکت مذهبی (۰/۲۱-)، اعتماد ساختاری (۰/۱۷-)،

احساس تعلق (۰/۱۵-)، اعتماد تعمیم‌یافته یا اجتماعی (۰/۱۲-) اعتماد بین فردی (۰/۱۰-) به ترتیب بیشترین قدرت تبیین‌کننده برای میزان ارتکاب به جرم ضرب و جرح عمدی را دارند. شایگان (۱۳۹۴)، در پژوهشی با عنوان نقش نهادهای مذهبی در پیشگیری اجتماعی از جرم، به این نتیجه می‌رسد که پیشگیری اجتماعی از جرم از روش‌های غیرکیفری است که پیش از ارتکاب جرم پیش‌بینی و تدارک می‌شود و هدف آن تهدید موقعیت‌های ارتکاب جرم است. بر این اساس با ترتیب برنامه‌های مذهبی، جامعه‌پذیری دینی افراد، تقویت روحیه خودکنترلی و اعتمادبه‌نفس میزان هنجارشکنی کاهش می‌یابد. «اکومک و ویل»^۱ (۲۰۰۸)، در پژوهشی با عنوان تأثیر سرمایه اجتماعی بر جرائم (مورد مطالعه: نیوزلند)، به این نتیجه رسیدند که بین سرمایه اجتماعی و پیشگیری از جرم رابطه معنی‌داری وجود دارد، به این معنی که مناطق داری سرمایه اجتماعی بالا، میزان جرائم ارتكابی به نسبت پایینی دارند. بر این اساس همگنی اجتماعی ناشی از انسجام اجتماعی، اعتماد مبتنی بر عاطفه و شناخت و حمایت اجتماعی در ممانعت از گرایش به جرم تأثیرگذار است، در نهایت سرمایه اجتماعی توانسته ۱۰ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین کند. «سگرت»^۲ و همکاران (۲۰۰۳)، در پژوهشی با عنوان سرمایه اجتماعی و جرم در شهر نیویورک در بین خانوارهای کم‌درآمد، به این نتیجه رسیدند که سرمایه اجتماعی، نقش فعالی در پیشگیری از گرایش به جرم در بین این اعضا داشته و وجود اعتماد اجتماعی، شناخت از همدیگر، احساسات جمعی، انسجام عمیق و نظارت اجتماعی، این خانوارها را از آسیب‌های اجتماعی و گرایش به جرم باز می‌دارد. بر این اساس، سرمایه اجتماعی نقش بازدارندگی در اجتماع ایفا می‌کند. «دلر»^۳ و همکاران (۲۰۱۰)، در پژوهشی با عنوان سرمایه اجتماعی و جرم، نشان دادند که سرمایه اجتماعی نوعی نظارت خودجوش درونی و بیرونی را بر اعضا الزامی می‌کند و این نظارت به همراه، وجود نظارت‌های محلی، مشارکت غیررسمی و حمایت اجتماعی، میزان جرائم را کاهش داده است.

ادبیات نظری: پیشگیری به معنای رفع، جلوگیری، مانع‌شدن (رجبی پور، ۱۳۸۲: ۷۵)، صیانت و دفع

-
1. Akçomak & Weel
  2. Saegert
  3. Deller

آمده است (معین، ۱۳۷۵). این واژه نخستین بار، توسط آنریکو فری، با عنوان جانشین‌های کیفی استفاده شد و دربرگیرنده تدابیر و اقداماتی بود که جنبه قهری نداشته باشد (عبدالرحمانی و کشتکار، ۱۳۹۳: ۱۴). واژه پیشگیری به معنای پیش‌دستی، پیشی گرفتن و به جلوی چیزی شتافتن (دهخدا، ۱۳۹۰)؛ و همچنین آگاه کردن، خبر چیزی را دادن و هشدار دادن است. هدف اصلی آن، کاهش فرصت جرم است (جوآنمرد و همکاران، ۱۳۹۳). در جرم‌شناسی منظور از پیشگیری، پیشگیری از جرم در جامعه است (گسن، ۱۳۸۵). پیشگیری از جرم تلاشی است برای استفاده از منابع جامعه جهت تغییر شرایطی که مردم مستعد ارتکاب جرم در آن شرایط هستند (بیابانی، ۱۳۹۲: ۴۵). برنامه‌های پیشگیری از جرم شامل برنامه‌های اجتماعی طراحی شده برای بهبود شرایط اجتماعی است. هدف نهایی آن، ایجاد اجتماعی سالم و تلاشی جهت درگیر نمودن فعالانه تمام بخش‌های جامعه برای پیشگیری از وقوع جرم است (رنجبر و ایری، ۱۳۹۰: ۳۷). در پیشگیری انتظامی دولت و نهادهای مسئول مهم‌ترین نقش را در برقراری و حفظ نظم بر عهده دارند و حوزه کاری آن‌ها در چارچوب قانون هست (میرزایی‌مطلق، ۱۳۸۱: ۲۲). نیروهای پلیس، به‌عنوان بازیگران اصلی در امر پیشگیری از جرم هستند (محمدنسل، ۱۳۹۱: ۳۲۸). مهم‌ترین وظیفه آن‌ها ایجاد نظم و امنیت و کاهش زمینه‌های جرم است. وظیفه پیشگیری انتظامی در جامعه، حفظ نظم و امنیت است (کاوه، ۱۳۹۱: ۲۱). هدف پیشگیری اجتماعی هماهنگ‌سازی اعضای جامعه با قواعد اجتماعی بوده است. مهم‌ترین هدف آن، آموزش، تربیت و تنبیه و درمان نارسایی اخلاقی جامعه است (میرمحمدصادقی، ۱۳۸۲: ۲۱). یا هر چیزی که بزهکاری، خشونت و ناامنی را از طریق هدف‌گیری موفقیت‌آمیز علل شناخته‌شده جرم، کاهش دهد. هدف عمده این پیشگیری، جامعه‌پذیری است (لاله ماژین، ۱۳۹۴: ۱۲). پیشگیری اجتماعی کارکرد تربیتی، اصلاحی، آموزشی و نظارتی در جامعه دارد (معظمی، ۱۳۸۶: ۶۷). رویکردهای پیشگیری از جرم عبارت‌اند از رویکرد نظم‌مداری، رویکرد مشارکت‌پذیری (لاله ماژین، ۱۳۹۴: ۱۶)، رویکرد شهروندمداری و رویکرد آموزشی. پیشگیری از جرم، یعنی پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدام‌های لازم برای از میان بردن یا کاهش جرم (شایگان، ۱۳۸۸: ۱۰۰). گاهی هدف پیشگیری را کاهش فرصت جرم (بیابانی، ۱۳۹۲) و گاهی کاهش انگیزه ارتکاب جرم و استفاده از عدالت کیفری می‌دانند (اسمعیلی و کسمایی پور، ۱۳۹۰: ۱۱۱). راهبرد اصلی

پیشگیری از جرم، نظام برنامه‌ریزی است (اشنایدر و کیچین، ۱۳۸۷: ۷۳). درنهایت اصول پیشگیری

۱- شناسایی مسئله جرم و قانون‌گذاری، ۲- آسیب‌شناسی علل جرم و ۳- انتخاب اقدامات ویژه و ارائه راه‌حل‌های عملیاتی و کاربردی است (بیابانی، ۱۳۹۲: ۱۳). سازوکار اصلی کاهش جرم در جامعه، رویکرد پیشگیری از جرم است (ذوالفقاری و داوودی، ۱۳۹۴: ۲۳). مجموعه تدابیر و اقدامات کنشی، واکنشی پلیس که با حمایت از افراد در معرض خطر، افزایش آگاهی‌های عمومی، نظارت بر اماکن عمومی، افزایش هزینه‌های جرم و مداخله پس از وقوع جرم درصدد پیشگیری از ارتکاب مجدد همان جرم است پیشگیری انتظامی نامیده می‌شود (ابراهیمی، ۱۳۹۳: ۴۵). پیشگیری به پیشگیری اولیه، ثانویه و ثالث دسته‌بندی می‌شوند (جزینی، ۱۳۹۱: ۱۸۴). هدف اصلی پیشگیری، کاهش احتمال وقوع بزهکاری و انحراف است (محمد نسل، ۱۳۸۷: ۳۶). هدف اصلی پیشگیری اولیه، آگاه ساختن محیط و اجتماعات عمومی نسبت به جرم، هدف پیشگیری ثانویه، اقدام برای افراد در معرض خطر بزهکاری و هدف پیشگیری ثانویه، تمرکز بر رخداد جرم، بازاصلاح بزه‌دیده و مجرمان است (براری، ۱۳۹۳: ۴۸). پیشگیری فرایندی است که با سازوکار سرمایه اجتماعی صورت می‌گیرد. سرمایه اجتماعی با ایجاد پیوندهای اجتماعی، پدیداری شبکه پیوندی و فراخوانی اجتماعات محلی و همسایگان و در کل جامعه مدنی، از شیوع جرم و ترس از جرم، ممانعت می‌کند (مرادی شهباز، ۱۳۹۱). در این رویکرد، هدف اصلی، مدیریت جرم با رویکرد ترمیمی ازجمله جامعه‌پذیری، آموزش، تقویت سازمان‌های مردمی، برقراری پیوند اجتماعی بین نهادهای رسمی و مدنی است. افزایش جرم به مفهوم ناکارآمد بودن سازوکار پیشگیری و غیبت این سازوکار در جامعه انسانی است. با کناره‌گیری پیشگیری، بی‌سازمانی اجتماعی ظاهر می‌شود، یعنی در این حالت شبکه‌های اجتماعی که مبنای کنترل جامعه است به هم می‌ریزد؛ بنابراین، گسیختگی اجتماعی بر پیوندهای اجتماعی آسیب می‌زند (کتز، ۲۰۰۲: ۱۸۳).

پس پیشگیری از جرم سیاستی است که به دنبال کاهش هنجارشکنی، تخلف و جرم است (بیات و همکاران، ۱۳۸۷: ۲۲). جرم تهدیدی علیه امنیت و اعتماد اجتماعی است (نیازی و همکاران، ۱۳۹۵). علل بروز نابهنجاری اجتماعی در جامعه، انزوای مشارکت مردمی و کناره‌گیری سازوکارهای سنتی پیشگیری از جرم است. پلیس انتظامی با استفاده از سرمایه اجتماعی و از طریق توسعه محافظت،

کمک به نظارت طبیعی، کاهش گمنامی، تقویت نظارت رسمی و غیررسمی و استفاده از نظارت اجتماعی، سعی در پیشگیری از جرائم دارد (حسنی‌نثار و قاسمی، ۱۳۹۱: ۱). امنیت با پیشگیری از جرم تحقق می‌یابد. پیشگیری انتظامی از جرم باعث افزایش مقبولیت پلیس نزد مردم شده و منجر به ارتقای سطح مشارکت مردم می‌شود (افراسیابی، ۱۳۸۸: ۲۱۸).

نظریه پیشگیری از جرم و سرمایه اجتماعی: سرمایه اجتماعی پایه و اساس نظم اجتماعی است (کلمن^۱، ۱۹۹۴). سرمایه اجتماعی به‌عنوان منبع مفیدی در روابط اجتماعی است (فوکویاما^۲، ۱۹۹۹). سرمایه اجتماعی در کنار بعد کنترلی و نظارت برون‌گروهی به‌واسطه هنجارمندی درون‌گروهی به کاهش جرم کمک می‌کند. سرمایه اجتماعی در تعیین احتمال روی آوردن افراد خاص به رفتار مجرمانه خشونت‌آمیز، نقش مهمی ایفا می‌کند (رازقی و رضوانی، ۱۳۹۲). سرمایه اجتماعی عامل اثرگذار بر میزان فعالیت مجرمانه در یک اجتماع است (فرگوسن و مندل^۳، ۲۰۰۷: ۳). از کارکردهای مهم سرمایه اجتماعی کاهش جرم و خشونت است (گتزی^۴، ۲۰۰۲). ایجاد تعهد مدنی از طریق سرمایه اجتماعی عامل مهم پیشگیری از جرم است (گتزی^۴ و همکاران، ۲۰۰۳). حضور سرمایه اجتماعی در جامعه، جرم و خشونت را تعدیل می‌کند (رایت^۵، ۲۰۰۶). به نظر «فوکویاما»، بی‌اعتمادی باعث فرسایش سرمایه اجتماعی شده و با گسسته شدن پیوندها و از بین رفتن شبکه روابط بین فردی، احتمال وقوع جرم بیشتر می‌شود (عشایری، ۱۳۹۵). سرمایه اجتماعی از طریق تقویت هنجارهای غیررسمی و افزایش اعتماد در بین شبکه‌های اجتماعی در تلاش است تا خودکنترلی را در بین کنشگران اجتماعی گسترش داده و موجب ارتقای راه‌کارهای پیشگیری از جرم شود و از هزینه‌های بخش رسمی سرکوب و مجازات به مقدار قابل توجهی بکاهد. در مجموع سرمایه اجتماعی می‌تواند ابزار مناسبی برای پیشبرد اهداف پیشگیری از جرم به‌شمار رود (قماش، ۱۳۹۴: ۱۰۰). سطوح بالای سرمایه اجتماعی، صداقت و اعتماد افراد را به انجام دادن کارهای مشارکتی و تعاونی مشتاق می‌سازد

---

1. Coleman

2. Fukuyama

3. Ferguson & Mendel

4. Gatti

5. Wright

(قانع‌راد و حسینی، ۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی باعث افزایش سطح آگاهی اجتماعی، اجتماعی شدن و فرهنگ پذیری، خودباوری و خوداتکایی می‌شود (آزادواری، ۱۳۹۱). از نظر «فوکویاما» (۱۹۹۹)، وجود جرائم در جامعه نشانه فقدان اعتماد اجتماعی است. ایجاد اعتماد می‌تواند عامل مؤثری در کاهش جرائم باشد. رویکرد جامعه‌شناختی، ساختارهای اجتماعی نابرابر، کاهش سطح همبستگی هنجاری، نبود منابع حمایت اجتماعی و کاهش سرمایه اجتماعی، علت اصلی افزایش جرائم تلقی می‌شود؛ بنابراین شناخت سازوکار و چگونگی تأثیر سرمایه اجتماعی در پیشگیری از وقوع جرم از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از سرمایه اجتماعی می‌توان در اداره امور محله و پیشگیری از جرم استفاده کرد. درخصوص مشارکت و ارتباط آن با پیشگیری از جرم نیز تمرکز بر مشارکت هرچه بیشتر شهروندان در اداره محیط شهری و استفاده از ظرفیت بالقوه آنان در مدیریت مسائل اجتماعی و زمینه‌هایی که منجر به بزهکاری می‌شود، در قالب نهادهای مردمی است. با افزایش اعتماد در بین شبکه‌های اجتماعی هم می‌توان روحیه تسامح، پذیرش بیگانگان و بازشناسی تفاوت‌های اجتماعی را به صورت معقول بین کنشگران اجتماعی گسترش داد و زمینه‌های اجتماعی پیشگیری از جرم را فراهم آورد (دستجردی، ۱۳۹۲: ۳۴). در مجموع سرمایه اجتماعی می‌تواند از هزینه‌های بخش رسمی به مقدار قابل توجهی بکاهد و ابزار مناسبی برای پیشگیری از جرم به شمار رود. افول سرمایه اجتماعی، منجر به تضعیف فرایند پیشگیری از جرم می‌شود. در جوامعی که میزان بالایی از اعتماد، انسجام، نظارت مدنی وجود دارد، بسترهای وقوع جرم کاهش می‌یابد. اجتماعات محلی و مشارکت اجتماعی آن‌ها با پلیس محلی، در بهبود امنیت اجتماعی مؤثرتر عمل می‌کنند. فروریختن دیوارهای سرمایه اجتماعی منتج به بی‌سازمانی اجتماعی می‌شود (احمدی، ۱۳۷۷: ۳۷). وجود سرمایه اجتماعی عامل اصلی پیشگیری از جرم است. در سرمایه اجتماعی، آگاهی اجتماعی، پیش شرط شکل فعال مسئولیت مدنی است که باعث علاقه‌مندی و دل‌نگرانی جامعه می‌شود (آزادواری، ۱۳۹۱). تحقق امنیت انتظامی نیازمند سازمان پلیس کارآمد است و کارآبودن یک سازمان در گرو وجود پیوند و هماهنگی مناسب بین مأموریت‌ها و عملکرد و تأمین‌کننده اقتدار سازمان است. به عبارت دیگر به میزانی که کارگزاران یا نیروی سازمانی یک سازمان، موفق به ارائه عملکرد بیشتر و کاراتر در حوزه وظایف و مأموریت‌های خود می‌شوند، بر ذخیره سرمایه اجتماعی خود که صورتی سازمانی و نهادی دارد، می‌افزایند و بدین ترتیب سازمان هم در

درون، برخوردار از رضایت وجود سازمانی مطلوب شده و هم این که در نزد دیگر سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی منزلت و جایگاهی مطلوب‌تر پیدا کرده که تقویت وجهه بیرونی اقتدار سازمانی را در پی دارد. رضایت درونی و اقتدار بیرونی سازمان پلیس، دارای یک ارتباط متعامل است و تقویت‌کننده یکدیگر هستند. قدرت سازمان پلیس ناشی از حمایت و تأیید جامعه و نیز توانایی عاملان این سازمان در جلب و حفظ اعتماد مردم به سازمان پلیس است که منوط بر عواملی چون؛ حرفه‌ای بودن، عمومی بودن^۱ و بهره‌مند از سرمایه اجتماعی بودن است (غفاری، ۱۳۹۱). سرمایه اجتماعی به معنی اعتماد بین مردم و توانایی همکاری آن‌ها برای یک هدف است (پهلوان‌زاده، ۱۳۹۳). هدف اصلی سرمایه اجتماعی، پیشگیری از جرم در جامعه است. سرمایه اجتماعی دربرگیرنده اعتماد، هنجارهای مشارکتی و شبکه‌هایی از پیوندهای اجتماعی است که موجب گردآمدن افراد به صورتی منسجم و باثبات در داخل گروه به‌منظور تأمین هدفی مشترک می‌شود (زاهدی، ۱۳۸۲). مفهوم انسجام اجتماعی را می‌توان پیوندهای نظم یافته، تبادلات یا دوسویگی کردارها را میان کنشگران یا جمع‌ها تعریف کرد. «گیدنز»، انسجام اجتماعی را معطوف به نظام‌مندی در سطح کنش متقابل چهره به چهره تعریف می‌کند (گیدنز، ۱۳۸۰: ۸۳). انسجام به مفهوم بهره‌مندی از احساس پذیرش از سوی دیگران و احساس راحتی در محیط همسایگی و اجتماع محلی و گروه‌هایی که افراد در آن‌ها عضویت داشته و یا در آن‌ها مشارکت دارند، است (اسماعیلی، ۱۳۹۴: ۲۳۴). «پیریوردیو»، سرمایه اجتماعی را نوعی دانش، شناخت و آگاهی اجتماعی در جامعه می‌داند که کنشگران به کار می‌گیرند (بوردیو، ۱۳۹۲). سرمایه اجتماعی از ابعاد ۱- مشارکت، تعهد اجتماعی و وفاداری، ۲- کنترل خودکارآمدی، ۳- درک ساختار یا ویژگی‌های سطوح اجتماعی، ۴- کنش متقابل اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی و حمایت اجتماعی، ۵- اعتماد متقابل و انسجام اجتماعی تشکیل یافته است (هارپر^۲ و همکاران، ۲۰۰۳). سرمایه اجتماعی، به‌زعم «هیرشی»، نوعی بازدارندگی است که به دو نوع بازدارندگی درونی و بیرونی تقسیم می‌شود (سلیمی و داوری، ۱۳۸۸). گسترش جرم از طریق کاهش احساس اعتماد در بین افراد جامعه، موجب از بین رفتن سرمایه اجتماعی می‌شود و از طرفی، چه‌بسا وجود جرم موجب شکل‌گیری سازمان‌های

1. universalization

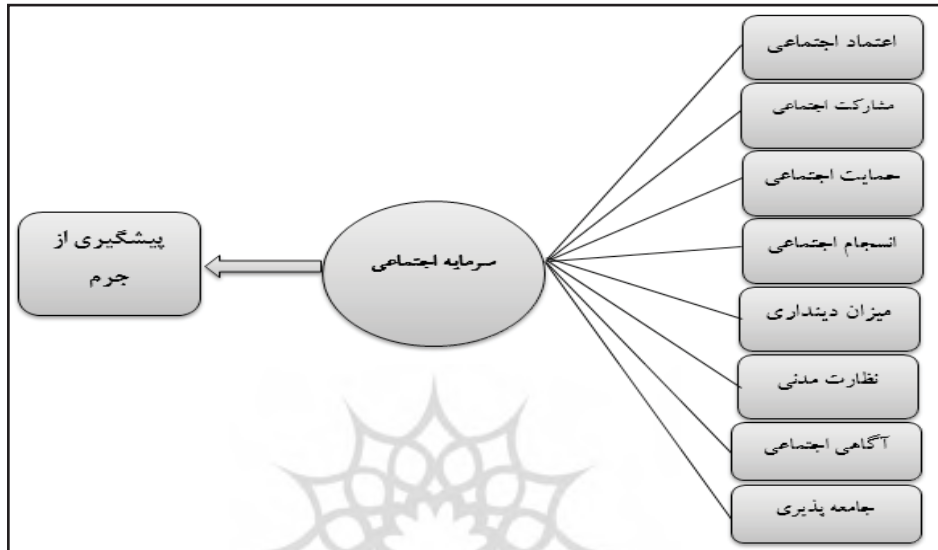
2. Harper

محلی، برای مبارزه با جرم می‌شوند که خود می‌توانند، مقوی سرمایه اجتماعی باشند (غفاری، ۱۳۹۱). یکی از کارکردهای مهم سرمایه اجتماعی، حمایت اجتماعی از اعضای اجتماع است که هم‌نوایی آن‌ها را افزایش می‌دهد (آخوندزاده، ۱۳۸۶). کنترل اجتماعی و پیوند اجتماعی از عناصر کلیدی سرمایه اجتماعی هستند (اکبری و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۷). حمایت اجتماعی یکی از ابعاد سرمایه اجتماعی، زمینه‌ساز کنترل جرم و بزهکاری هست (دلپسند و همکاران، ۱۳۹۱). کارکرد اصلی سرمایه اجتماعی، کنترل اجتماعی، حفظ حمایت اجتماعی و پیوند افراد است تا بتواند از میزان بزهکاری و جرم بکاهد (ورمزیار، ۱۳۸۷). بر این اساس، سرمایه اجتماعی سازوکار مناسبی برای پیشگیری از جرم محسوب می‌شود. سازوکار مناسب و کم‌هزینه، مقابله با بی‌سازمانی اجتماعی، ترس از جرم، نزاع و درگیری، قتل و سایر رفتار غیر مدنی، استفاده از عنصر سرمایه اجتماعی است. سرمایه اجتماعی با ایجاد پیوندهای مدنی، حفظ شبکه‌های اجتماعی و جذب فرد در درون پیوندهای اجتماعی، نظارت خودجوش و طبیعی را به‌منصه ظهور می‌رساند. شهروندان یک جامعه با حمایت اجتماعی و فعال‌شدن روابط گرم و شفاف، به‌طور اخلاقی خود را موظف و مسئول نسبت به وقایع محیطی می‌دانند و هرچه بیشتر در راستای نظارت بر آن و حفظ نظم و همچنین آموزش شهروندان برای هنجارگرایی و هم‌نوایی با قانون و نظم جامعه، مشارکت می‌کنند.

جدول ۱. چارچوب نظری تحقیق

متغیر	منبع نظری شاخص
پیشگیری از جرم	بیاباتی (۱۳۹۲)، ابراهیمی (۱۳۹۳)، محمد نسل (۱۳۸۷)، بیات (۱۳۸۷)
انسجام اجتماعی	احمدی (۱۳۷۷)، گیدنز (۱۳۸۰)، غفاری (۱۳۹۱)، اسماعیلی (۱۳۹۴)، سگرت و همکاران (۲۰۰۳)
اعتماد اجتماعی	قانع‌راد و حسینی (۱۳۸۴)، فوکویاما (۱۹۹۹)، گیدنز (۱۳۸۰)، غفاری (۱۳۹۱)
مشارکت اجتماعی	اسماعیلی (۱۳۸۵)، رازقی و رضوانی (۱۳۹۲)، شیروانی و حسینی‌مطلق (۱۳۹۳)، فوکویاما (۱۳۸۵)، قانع‌راد و حسینی (۱۳۸۴)، قماش (۱۳۹۴) و مرادی‌شهباز (۱۳۹۱)، احمدی (۱۳۷۷)، گیدنز (۱۳۸۰)
آگاهی اجتماعی	(ابراهیمی، ۱۳۹۳)، (آزادواری، ۱۳۹۱)، فوکویاما (۱۹۹۹)، بوردیو (۱۳۹۲)
جامعه‌پذیری	فوکویاما (۱۹۹۹)، عشایری (۱۳۹۵)، جوانمرد (۱۳۹۳)
نظارت مدنی	معظمی (۱۳۸۶)، حسینی‌نثار و قاسمی (۱۳۹۱)، رازقی و رضوانی (۱۳۹۲)، احمدی (۱۳۷۷)، سلیمی و داوری (۱۳۸۸)
میزان دین‌داری	شایگان (۱۳۹۴)، دورکیم (۱۳۹۲)
حمایت اجتماعی	غفاری (۱۳۹۱)، آخوندزاده (۱۳۸۶)، دلپسند (۱۳۹۱)، ورمزیار (۱۳۸۷)

براساس دیدگاه‌های یادشده، الگوی رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و پیشگیری از جرم به شرح زیر است.

نمودار ۱. الگوی مفهومی پژوهش

فرضیه های پژوهش

فرضیه اصلی: به نظر می‌رسد بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با پیشگیری از جرم رابطه معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه فرعی: به نظر می‌رسد میان متغیرهای انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، آگاهی اجتماعی، میزان دین‌داری، نظارت مدنی، حمایت اجتماعی و جامعه‌پذیری با پیشگیری از جرم رابطه معنی‌داری وجود دارد.

روش‌شناسی: روش تحقیق از نوع پیمایشی مبتنی بر پرسش‌نامه است. روایی کل پرسش‌نامه بالای ۰/۷ بوده که مقدار قابل قبولی است. پایایی شاخص‌ها با استفاده از نظرات صاحب‌نظران و متخصصان حوزه جامعه‌شناسی تأیید شد. جامعه آماری پژوهش کلیه افراد ۲۰ سال به بالای ساکن استان اردبیل برابر با ۱۲۴۰۰۰۰ نفر بوده و از این تعداد ۳۸۲ نفر از طریق فرمول کوکران به‌عنوان حجم نمونه و براساس نمونه‌گیری خوشه‌ای از سه شهر اردبیل، پارس‌آباد و مشکین‌شهر انتخاب

شدند. بر این اساس ۳۸۲ نفر برحسب جمعیت سه شهر یادشده به صورت تصادفی برای جمع آوری اطلاعات انتخاب شدند.

جدول ۲. آلفای کرونباخ

متغیر	مقدار آلفای کرونباخ
سرمایه اجتماعی	۰/۹۱
پیشگیری از جرم	۰/۷۳

یافته‌های پژوهش

الف: یافته‌های توصیفی

جدول ۳. توصیف متغیرهای زمینهای

متغیر	مرد		زن		جمع
	فرآوری	درصد	فرآوری	درصد	
جنسیت	۲۴۵	۶۴/۱	۱۳۷	۳۵/۹	۳۸۲
	۱۵۶	۴۰/۸	۲۲۶	۵۹/۲	۳۸۲
وضعیت تأهل	مجرد	۱۵۶	متأهل	۲۲۶	جمع
	فرآوری	۴۰/۸	درصد	۵۹/۲	درصد

جدول ۴. توصیف سطوح متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش	کم	متوسط	بالا	جمع
سطح درآمد	٪۳۲	٪۳۹	٪۲	۱۰۰
انسجام اجتماعی	٪۵۱	٪۱۶	٪۳۳	۱۰۰
پیشگیری از جرم	٪۲۳	٪۲۵	٪۴۲	۱۰۰
اعتماد اجتماعی	٪۲۹	٪۳۲	٪۳۹	۱۰۰
مشارکت اجتماعی	٪۴۲	٪۳۰	٪۲۸	۱۰۰
آگاهی اجتماعی	٪۳۸	٪۲۷	٪۳۵	۱۰۰
جامعه‌پذیری	٪۲۰	٪۳۴	٪۴۶	۱۰۰
نظارت مدنی	٪۲۵	٪۴۲	٪۳۳	۱۰۰
میزان دین‌داری	٪۲۰	٪۳۹	٪۴۱	۱۰۰
حمایت اجتماعی	٪۴۳	٪۲۹	٪۲۸	۱۰۰

ب: یافته‌های استنباطی

جدول ۵. روابط بین متغیرهای پژوهش

متغیر مستقل	ضریب پیرسون	سطح معنی‌داری
انسجام اجتماعی	۰/۳۴۸	۰/۰۰۰
اعتماد اجتماعی	۰/۵۴۶	۰/۰۰۲
مشارکت اجتماعی	۰/۶۲۸	۰/۰۰۱
آگاهی اجتماعی	۰/۲۳۱	۰/۰۰۰
جامعه‌پذیری	۰/۵۵۱	۰/۰۰۱
نظارت مدنی	۰/۴۰۸	۰/۰۰۳
میزان دین‌داری	۰/۳۳۷	۰/۲۷۶
حمایت اجتماعی	۰/۳۸۵	۰/۰۰۱

نتایج بررسی آزمون پیرسون حاکی از این است که بین انسجام اجتماعی و پیشگیری از جرم رابطه معنی‌داری وجود دارد. مقدار ضریب همبستگی دو متغیر در سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ برابر با ۰/۳۴۸ است. به این معنی که با افزایش انسجام اجتماعی، پیشگیری از جرم نیز بهتر خواهد شد. انسجام اجتماعی از طریق حفظ پیوند بین گروه‌ها، شبکه‌ها، سنن محلی و ارتباط دادن آن‌ها با پلیس، بسترهای رشد جرم را مسدود کرده و باعث کاهش فرصت‌های گرایش به جرم می‌شود. آزمون پیرسون نشان می‌دهد که بین اعتماد اجتماعی و پیشگیری از جرم رابطه معنی‌داری وجود دارد. مقدار ضریب همبستگی دو متغیر در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ برابر با ۰/۵۴۶ است. پس هرچه اعتماد اجتماعی بیشتر، پیشگیری اجتماعی - انتظامی از جرم بهتر خواهد شد. با حضور اعتماد در بین گروه‌های اجتماعی، امکان مشارکت و همکاری چندجانبه و بدون ابزاری برای مبارزه با ناامنی و جرائم راحت‌تر صورت می‌گیرد.

یافته‌های آزمون بیانگر این است که بین متغیر مشارکت اجتماعی و پیشگیری از جرم رابطه معنی‌داری وجود دارد. ضریب همبستگی دو متغیر برابر با ۰/۶۲۸ است. در نتیجه می‌توان گفت با افزایش مشارکت اجتماعی، زمینه پیشگیری از جرم نیز آسان‌تر و بهتر می‌شود. مشارکت در برنامه انتظامی، مسائل مدنی و مردمی، منجر به همگانی‌شدن مسئولیت مبارزه با جرم و ناامنی محیطی خواهد شد.

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که ضریب همبستگی دو متغیر آگاهی اجتماعی و پیشگیری از جرم در سطح معنی‌داری $0/000$ برابر با $0/231$ است. به این معنی که هرچه آگاهی اجتماعی در جامعه افزایش یابد، به همان میزان نیز پیشگیری از جرم بهتر خواهد شد. افزایش آگاهی اجتماعی نسبت به محیط، جرائم، مناطق جرم‌خیز، سازوکار پیشگیری و شناخت اجتماعی باعث تقویت توانمندی و مهارت اجتماعی شده و همین امر منجر به بهبود سازوکار پیشگیری از جرم می‌شود. آزمون پیرسون بیانگر این است که بین جامعه‌پذیری و پیشگیری از جرم در سطح $0/001$ و مقدار همبستگی $0/551$ رابطه معنی‌داری وجود دارد. هرچه جامعه‌پذیری افراد نسبت به عرف، هنجار، قوانین و نزاکت اجتماعی، قوی‌تر، منظم‌تر و هدفمندتر باشد، به همان میزان نیز امر پیشگیری از جرم موفق‌تر، کم‌هزینه‌تر و سهل‌تر خواهد شد.

همچنین نتایج حاکی از این است که بین نظارت مدنی و پیشگیری از جرم رابطه معنی‌داری وجود دارد. مقدار ضریب همبستگی دو متغیر در سطح معنی‌داری $0/003$ برابر با $0/408$ است. هرچه نظارت مدنی در جامعه قوی‌تر باشد، به همان اندازه پیشگیری اجتماعی-انتظامی از جرم بهتر خواهد شد. نظارت مدنی به ترکیبی از نظارت رسمی- غیررسمی اطلاق می‌شود که با استفاده از اجتماعات محلی، انتظامات اجتماعی و سازمان‌های مدنی در جهت پیشگیری از جرم عمل می‌کند. نتایج آزمون یادشده نشان می‌دهد که بین میزان دین‌داری و پیشگیری از جرم رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

یافته‌های آزمون نشان می‌دهد که بین حمایت اجتماعی و پیشگیری از جرم رابطه معنی‌داری وجود دارد. مقدار ضریب همبستگی دو متغیر در سطح معنی‌داری $0/001$ برابر با $0/385$ است. به این معنی که با افزایش حمایت اجتماعی، پیشگیری از جرم نیز بهتر خواهد شد. حمایت خانواده، دوستان، نهادهای انتظامی و اجتماعی و حضور در شبکه‌های اجتماعی، ضمن ایجاد خودپنداره مثبت، منجر به بهبود فرایند پیشگیری از جرم خواهد شد.

جدول ۶. نتایج رگرسیون چندگانه

متغیر	مقدار ضریب بتا (ضریب تأثیر)	مقدار تی	سطح معناداری
انسجام اجتماعی	۰/۲۱۳	۱/۳۶۷	۰/۰۰۳
اعتماد اجتماعی	۰/۳۴۲	۳/۶۷۸	۰/۰۰۱
مشارکت اجتماعی	۰/۱۵۹	۱/۵۲۴	۰/۰۰۰
آگاهی اجتماعی	۰/۳۸۲	۰/۳۸۲	۰/۰۰۳
جامعه‌پذیری	۰/۴۱۴	۳/۶۷۲	۰/۰۰۰
نظارت مدنی	۰/۴۵۸	۳/۱۰۲	۰/۰۰۱
میزان دین‌داری	۰/۰۹۱	۰/۱۵۴	۰/۴۱۳
حمایت اجتماعی	۰/۰۸۷	۱/۸۳۹	۰/۰۰۰

جدول ۷. خلاصه مدل رگرسیونی

ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین خالص
۰/۲۷۸	۰/۲۳۵	۰/۱۹۵

بحث و نتیجه‌گیری

پیشگیری از جرم، بهترین راه مبارزه با ناهنجاری‌های اجتماعی است (سلیمانی، ۱۳۹۴: ۱۰۲). اهمیت مسئله پیشگیری، در برقراری نظم و امنیت اجتماعی، نمایان می‌شود (لاله ماژین، ۱۳۹۴: ۱۲). پیشگیری از جرم به‌عنوان یکی از شاخه‌های جرم‌شناسی کاربردی عبارت از تعیین مؤثرترین وسایل و راه‌حل‌ها برای تأمین پیشگیری از جرم و آسیب‌های اجتماعی است. هر عملی که باعث کاهش بزهکاری، خشونت، ناامنی، از طریق مشخص کردن و حل کردن عوامل ایجادکننده این مشکلات به روش علمی شود، پیشگیری از جرم نامیده می‌شود. پیشگیری به دو نوع ۱- پیشگیری کیفری؛ ۲- پیشگیری غیر کیفری تقسیم می‌شود. پیشگیری اجتماعی، در حوزه پیشگیری غیرکیفری قرار می‌گیرد و رویکردی است که در آن هدف ضمن استفاده از قوانین انتظامی، مدیریت پلیسی، نظارت رسمی، از مشارکت مردمی، نظارت‌های سنتی، اجتماعات محلی، سرمایه مدنی و نهادهای غیردولتی برای کاهش یا ممانعت از وقوع جرم، جز اولویت‌های اساسی است. عمده‌ترین هدف آن، داشتن رویکرد اجتماع‌محور به مسئله پیشگیری از جرم است. سرمایه اجتماعی که

محصول روابط اجتماعی و تعامل با دیگران است منجر به افزایش پیوندها و احساس تعلق و تعهد به جامعه، همکاری و دل‌بستگی و مشارکت اجتماعی شده و از این طریق می‌تواند از وقوع جرم پیشگیری کند و هزینه‌های مقابله با جرم را کاهش دهد. درواقع، سرمایه اجتماعی با پررنگ نمودن نقش جامعه مدنی در پیشبرد برنامه‌های پیشگیری از جرم می‌تواند نقش مؤثری در پیشگیری از جرم ایفا کند. مشارکت اجتماعی به‌عنوان یکی از عناصر سرمایه اجتماعی همراه و در کنار سایر عناصر از جمله اعتماد اجتماعی می‌تواند از وقوع جرم پیشگیری کند زیرا در صورتی که افراد جامعه به یکدیگر اعتماد نداشته باشند، هرگز با یکدیگر همکاری و مشارکت نخواهند داشت که این نتایج با یافته‌های پژوهش‌های اسماعیلی (۱۳۸۵)، رازقی و رضوانی (۱۳۹۲)، شیروانی و حسینی مطلق (۱۳۹۳)، فوکویاما (۱۳۸۵)، قانع‌راد و حسینی (۱۳۸۴)، قماش (۱۳۹۴) و مرادی‌شهباز (۱۳۹۱) هم‌سو است. یکی از عناصر مهم در پیشگیری از وقوع جرم، بالابودن آگاهی‌های اجتماعی و عمومی است. آگاه‌سازی، فعالیت سازمان‌دهی شده‌ای هستند که توجه ما را به جرم و پیشگیری از آن جلب می‌کند. این طرح‌ها از طریق آموزش، اطلاع‌رسانی و استفاده از رسانه در حجم وسیع، اهداف پیشگیری خود را عملی می‌کنند (بیابانی، ۱۳۹۲). طرح‌های آگاه‌سازی بر آموزش عمومی و خدمات به جامعه تأکید دارند (آرینگتون، ۱۳۹۰: ۱۳۱). آموزش اجتماعی توانایی حساس‌سازی عموم جامعه نسبت به موضوع پیشگیری از جرم در سطح محلی و غیرمحلی را دارد (ابراهیمی، ۱۳۹۰: ۳۲). آموزش و تعلیم به‌عنوان یکی از ابزارهای مهم ارتقادهنده آگاهی نقش کلیدی را در بازدارندگی از وقوع جرم ایفا می‌کند. با افزایش میزان دانش و آگاهی اجتماعی، ضمن بالاتر رفتن اطلاعات و شناخت انسان نسبت به محیط اطراف، توانمندی و مهارت اجتماعی آن‌ها نیز افزایش خواهد یافت و هر قدر اطلاعات و آگاهی افزایش یابد، هوشمندی و استفاده درست از ذهن در زندگی مهیا می‌شود و این ابزار کاربردی مانع از ورود فرد به دامن انحراف می‌شود. از دیگر محاسن مطالعه و ارتقای آگاهی اجتماعی در جامعه، رهایی از آسیب‌پذیر بودن در مقابل عناصر بزهکار اجتماعی است. انسان مطلع هیچ‌گاه در طعمه عناصر منحرف قرار نمی‌گیرد. در جامعه‌پذیری، جامعه به القای ارزش‌ها و هنجارهای خویش به افراد نائل می‌آید و به معنای انطباق افراد با جامعه و آشناسازی با جامعه است یا به فرایندی اطلاق می‌شود که به‌موجب آن افراد ویژگی‌هایی را که

شایسته عضویت آن‌ها در جامعه است را کسب می‌کنند. به عبارت دیگر جامعه‌پذیری نوعی فرایند کنش متقابل اجتماعی است که در خلال آن فرد، هنجارها، ارزش‌ها و دیگر عناصر اجتماعی، فرهنگی و سیاسی موجود در گروه یا محیط پیرامون خود را فراگرفته، درونی کرده و آن را با شخصیت خود یگانه می‌سازد. اجتماعی‌شدن به معنی ذوب‌شدن و یکی‌شدن و جافتادن در جامعه کلان است و تنها بعد از جامعه‌پذیری است که فرایند اجتماعی‌شدن می‌تواند رخ دهد تا از وقوع جرائم پیشگیری کند. جامعه‌پذیری و پیشگیری از جرم هر دو از وسایل تحقق نظم اجتماعی و مکمل یکدیگر هستند. در جامعه‌پذیری، معیارهای جامعه به افراد آموزش داده می‌شود و سپس جامعه از طریق کنترل اجتماعی نظارت دائمی بر رفتار افراد برقرار می‌کند تا مطابق با معیارهای جامعه رفتار کنند. کنترل اجتماعی مربوط به تنظیم رفتار افراد بالغی است که مرحله جامعه‌پذیری را گذرانده‌اند ولی هنوز هم گرایش به عدول از تطابق با ملاک‌های هنجاری جامعه دارند. این یافته با نتایج پژوهش‌های سلیمی و داوری (۱۳۸۸) و گیدنز (۱۳۸۰)، هم‌سو است. نظارت مدنی نیز نقش مؤثری در پیشگیری از جرم دارد. این نظارت، متکی بر نظارت محله، نهادهای مردمی، غیررسمی و فضای عمومی است. این نظارت مانع از گمنامی می‌شود و در نهایت از بروز جرم در جامعه جلوگیری می‌کند. نظارت مدنی حاصل فعالیت کنشگرانی است که زمینه‌ساز مراقبت، دید طبیعی، بازپروری، اصلاح، کمک و پاک‌سازی محیط از جرائم و ناامنی هستند. این یافته‌ها با یافته‌های دستجردی (۱۳۹۲)، بیات و همکاران (۱۳۸۷)، شایگان (۱۳۹۴) و میر محمدصادقی (۱۳۸۲) هم‌سو است. بر این اساس، بازسازی نظارت مدنی از جمله نظارت‌های سنتی، محلی، اجتماعات محلی، شبکه پیوندی، نخبان محله، پلیس محله و افزایش نقش مداخله‌جویانه آن‌ها در پیشگیری از جرم، منجر به تسهیل جریان خواهد شد و جامعه را به محیطی امن، قابل دفاع و فارغ از هراس تبدیل خواهد کرد. حمایت اجتماعی نیز یکی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی است که نقش مؤثری در پیشگیری از جرم دارد. حمایت اجتماعی، به‌عنوان میزان برخورداری از محبت، همراهی و توجه‌های اعضای اجتماعی تعریف‌شده و برخی آن را واقعیت اجتماعی و ناشی از ادراک افراد می‌دانند. حمایت اجتماعی از شبکه اجتماعی برمی‌خیزد؛ یعنی پیوندهای میان شخصی، فرصت‌هایی را برای تبادل اطلاعات و تصمیم‌گیری و فرصتی برای حمایت اجتماعی از اعضای

شبکه ایجاد می‌کند. در این حمایت، دوستان، شبکه خویشاوندی، همسایگی و نهادهای اجتماعی نقش مهم و مؤثری در پیشگیری از جرم دارند. خانواده، نهادها و سازمان‌ها، مهم‌ترین منبع حمایت اجتماعی هستند. حمایت اجتماعی با ایجاد پناهگاه عاطفی- اجتماعی و منبع تغذیه اعتماد و خوش بینی به دیگران، زمینه گرایش به جرم را کاهش داده و آن‌ها را نیز در راستای مبارزه با جرم و پیشگیری از آن توانمند می‌سازد. حمایت اجتماعی با کاهش ناکامی‌ها و تقویت خودپنداره مثبت، احتمال ارتکاب به جرم را کاهش و مهارت فرد را پیشگیری از جرم قوی‌تر می‌کند. این یافته‌ها با نتایج پژوهش آخوندی (۱۳۸۶)، ورمزیار (۱۳۸۷)، دلپسند و همکاران (۱۳۹۱)، همخوانی دارد. با توجه به نتایج پژوهش حاضر، می‌توان چندین پیشنهاد برای تسهیل و بهبود فرایند پیشگیری از جرم به شرح زیر ارائه داد:

- ۱- افزایش سرمایه اجتماعی بین شهروندان و نهادهای انتظامی؛
- ۲- تقویت میزان اعتماد اجتماعی برای مشارکت شهروندان با قانون و نظم اجتماعی؛
- ۳- ترمیم نظارت طبیعی، غیررسمی و اجتماع محور با عنصر سرمایه اجتماعی؛
- ۴- ایجاد احساس مسئولیت اجتماعی در شهروندان برای پیشگیری از جرائم و محافظت از همدیگر در برابر جرائم محیطی؛
- ۵- حمایت اجتماعی از افراد و توسعه پیوندهای اجتماعی و تقویت پناهگاه‌های عاطفی بین شهروندان؛
- ۶- طراحی شهری پیشگیرانه از جرم با توجه به رویکردهای سرمایه اجتماعی.

منابع

- ابراهیم‌زاده، علی (۱۳۹۵). تبیین برنامه‌ریزی مؤثر در مدیریت پیشگیری از جرم. فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی ایلام. ۱۷(۵).
- ابراهیمی، شهرام (۱۳۹۰). مجموعه رویه‌های بین‌المللی پیشگیری از جرم. تهران: نشر میزان.
- ابراهیمی، شهرام (۱۳۹۳). جرم‌شناسی پیشگیری. تهران: نشر میزان.
- احمدی، حبیب (۱۳۷۷). نظریه انحرافات. شیراز: انتشارات دانشگاه شیراز.
- اسماعیلی، رضا (۱۳۸۵). سطح‌بندی سرمایه اجتماعی در شهرستان‌های استان اصفهان. فصلنامه رفاه اجتماعی. شماره ۲۳.
- اسمعیلی، حبیب و کسمایی پور، حمیده (۱۳۹۰). بررسی عوامل امنیتی جرم و نقش آن‌ها در پیشگیری از جرم. فصلنامه دانش انتظامی آذربایجان شرقی. ۱(۱).

- آشنایدر، ریچارد و کیچین، تد (۱۳۸۷). برنامه‌ریزی شهری برای پیشگیری از جرم. فرزاد سجودی (مترجم). تهران: نشر میزان.
- افراسیابی، علی (۱۳۸۸). رویکرد مسئله‌محور به پیشگیری از جرم در پلیس ایران. فصلنامه دانش انتظامی. ۱۲(۱).
- اکبری، زهره (۱۳۹۲). واکاوی رابطه سرمایه اجتماعی پلیس و امنیت اجتماعی (مطالعه موردی: ناحیه دو شهر کرمان). فصلنامه دانش انتظامی. ۴(۶)، ۳۲-۵۱.
- امیری، مانده و عشریه، روح‌الله (۱۳۹۳). نقش معماری شهری در کاهش جرائم مقاله‌های همایش‌های ایران. اولین کنگره تخصصی مدیریت شهری و شوراها شهر. مرکز همایش‌های توسعه ایران.
- آخوندی، احمد (۱۳۸۶). بررسی رابطه حمایت اجتماعی ادراک‌شده با سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس.
- آرینگتون، ریچارد (۱۳۹۰). پیشگیری از جرم. عفت ملک (مترجم). تهران: ناجی‌نشر.
- آزادارمکی، تقی (۱۳۹۲). درس‌گفتارهایی درباره جامعه‌شناسی دورکیم و وبر. تهران: نشر علم.
- آزادواری، علی‌اکبر (۱۳۹۱). رابطه میان سرمایه اجتماعی و نقش پلیس در پیشگیری از جرائم. فصلنامه پیشگیری از جرم. ۲۵(۷).
- براری، شهرزاد (۱۳۹۳). نقش هدایت و کنترل در مدیریت پیشگیری انتظامی از جرائم. فصلنامه علمی - تخصصی دانش انتظامی گیلان. ۱۰(۳).
- بوردیو، پیر (۱۳۹۲). تمایز. حسن چاوشیان (مترجم). تهران: نشر ثالث.
- بیابانی، غلامحسین (۱۳۹۲). نقش رسانه در پیشگیری از جرم. فصلنامه رسانه. ۲۴(۳).
- بیات، بهرام و همکاران (۱۳۸۷). پیشگیری از جرم با تکیه بر رویکرد اجتماع‌محور. تهران: انتشارات معاونت اجتماعی نیروی انتظامی.
- پهلوان‌زاده، فرهاد (۱۳۹۰). بررسی تأثیر متقابل سرمایه اجتماعی و پدیده جرم. روزنامه صبح. دنیای اقتصاد. شماره ۳۸۸۱.
- جزینی، علیرضا (۱۳۹۱). مدیریت ستادی پیشگیری از جرم. تهران: انتشارات معاونت تربیت و آموزش ناجا.
- جوانمرد، محمد (۱۳۹۳). خانواده و پیشگیری انتظامی از جرم. فصلنامه تخصصی پلیس پایتخت. سال هشتم. ۴(۲۷).
- حسینی‌نثار، مجید و قاسمی، علی (۱۳۹۱). بررسی احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن در کشور. چهارمین اجلاس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری مشهد.
- دستجردی، زهرا (۱۳۹۲). تأثیر سرمایه اجتماعی در پیشگیری از وقوع جرم. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه کاشان. دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- دلپسند، کامل و همکاران (۱۳۹۱). حمایت اجتماعی و جرم. فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی. ۱(۲).
- دورکیم، امیل (۱۳۹۲). درباره تقسیم‌کار اجتماعی. باقر پرهام (مترجم). تهران: نشر مرکز.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۹۰). لغت‌نامه ج ۸. تهران: چاپخانه مجلس.
- دیلینی، تیم (۱۳۸۷). نظریه‌های کلاسیک جامعه‌شناسی. بهرنگ صدیقی و وحید طلوعی (مترجم). تهران: نی.
- ذوالفقاری، حسین و داوودی، ابراهیم (۱۳۹۵). تبیین مرحله اجرا در فرآیند پیشگیری از جرم. فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم. ۱۱(۳۹)، ۱۳۳-۱۶۶.
- رازقی، نادر و رضوانی، مهدیه (۱۳۹۲). تبیین جامعه‌شناختی تأثیر سرمایه اجتماعی بر جرم. نشریه: فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۳۱(۸)، ۹-۳۶.
- رجبی‌پور، محمود (۱۳۸۲). راهبرد پیشگیری اجتماعی از جرم. فصلنامه دانش انتظامی. ۵(۳).
- رنجبر، علی‌اصغر و محمدایرایی، امان (۱۳۹۰). رسانه و پیشگیری از جرم. نشریه اصلاح و تربیت. ۱۰(۱۱۴).

- زاهدی، محمد (۱۳۸۲). توسعه و نابرابری. تهران: انتشارات مازیار.
- سلیمانی، مصطفی (۱۳۹۴). نقش تربیت اجتماعی در جلوگیری از بزهکاری. راه تربیت. ۳(۲).
- سلیمی، علی و داوری، محمد (۱۳۸۸). جامعه‌شناسی کج‌روی. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- شایگان، فریبا (۱۳۸۸). رسانه و آموزش جرم. فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی. ۳(۸).
- شایگان، فریبا (۱۳۹۴). نقش نهادهای مذهبی در پیشگیری اجتماعی از جرم. فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم. ۱۱(۳۹)، ۹-۴۱.
- شیروانی، علی و حسینی‌مطلق، اسلام (۱۳۹۳). رابطه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و اثربخشی نیروی انتظامی (مورد مطالعه: شهر یاسوج). فصلنامه پژوهش‌های مدیریت انتظامی. ۵(۹)، ۷۹-۱۰۷.
- عبدالرحمانی، رضا و کشتکار، رسول (۱۳۹۳). بررسی تأثیر تعامل برون‌سازمانی روسای کلانتری در پیشگیری از جرائم در شهر کرمانشاه. فصلنامه مدیریت انتظامی. ۹(۳)، ۴۱۴-۴۴۱.
- عشایری، طاها (۱۳۹۵). جامعه‌شناسی نزاع و درگیری در استان اردبیل. تهران: پژوهشگاه نیروی انتظامی.
- عشایری، طاها و عجمی، محمد (۱۳۹۳). ریشه‌یابی جامعه‌شناختی باورهای اجتماعی- فرهنگی مؤثر بر قتل‌های ناموسی. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۳۷(۱۱)، ۲۹-۵۴.
- غفاری، غلامرضا (۱۳۹۱). سرمایه اجتماعی و امنیت انتظامی. تهران: نشر جامعه‌شناسان.
- قانع‌راد، محمدامین و حسینی، فریده (۱۳۸۴). ارزش‌ها. شبکه روابط و مشارکت در سازمان‌های غیردولتی. مجله جامعه‌شناسی ایران. ۶(۳).
- قماش، سعید (۱۳۹۴). کتاب سرمایه اجتماعی و پیشگیری از جرم. تهران: نشر مجد.
- کاوه، محمد (۱۳۹۱). آسیب‌شناسی بیماری اجتماعی. تهران: نشر جامعه‌شناسان.
- گسن، ریموند (۱۳۸۵). جرم‌شناسی کاربردی. ترجمه مهدی کی‌نیا. تهران: چاپخانه علامه طباطبایی.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۰). معنای مدرنیت. علی‌اصغر سعیدی (مترجم). تهران: نشر کویر.
- لاله‌ماژین، بهروز (۱۳۹۴). رویکردهای پلیس در پیشگیری انتظامی از جرم. فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی بوشهر. ۱۷(۵).
- محمدنسل، غلامرضا (۱۳۹۱). پلیس و پیشگیری از جرم. تهران: نشر میزان.
- مرادی‌شهباز، نسرین (۱۳۹۱). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در شهر یاسوج. فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی کهگیلویه و بویر احمد. ۸(۵)، ۵۳-۸۴.
- معظمی، شهلا (۱۳۸۶). نهمین کنگره سازمان ملل متحد در زمینه پیشگیری از جرم. فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی. ۴(۹).
- معین، محمد (۱۳۷۵). فرهنگ فارسی. تهران: انتشارات سپهر.
- میرمحمدصادقی، حسین (۱۳۸۲). پیشگیری از وقوع جرم. فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی. ۲(۲).
- میرزایی‌مطلق، عبادالله (۱۳۸۱). نقش پلیس در کاهش و افزایش جرم در لرستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق.
- نیازی، محسن، کارکنان نصرآبادی، محمد و عشایری، طاها (۱۳۹۵). آسیب‌شناسی اجتماعی. تهران: نشر سخنوران.
- ورمزیار، مهدی (۱۳۸۷). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی خانواده و بزهکاری نوجوانان؛ رساله کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه مازندران.
- وروایی، اکبر و چراغ‌آبادی، یوسف (۱۳۹۵). مدیریت انتظامی در رویکرد اجتماع‌محوری پیشگیری از جرم (مورد مطالعه: سازمان‌های غیردولتی کرمانشاه). فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی. ۱۱(۳)، ۳۲۵-۳۴۸.

- Akçomak, I. Semih Weel. Baster (2008). The Impact of Social Capital on Crime: Evidence from the Netherlands zur Zukunft der Arbeit Institute for the Study of Labor, Discussion Paper No. 3603.
- Coleman, J. (1994). The Creation and Distribution of Social Capital: Implications for the Law, Notre Dame Journal of Law, Ethics and Policy, vol 3.
- Ferguson, M. Kristin & Mendel, H. Charle (2007). Modeling Fear of Crime in Dallas Neighborhoods: A Test of Social Capital Theory, Crime & Delinquency. 53 (2), 322-349.
- Fukuyama, F. (1999). What is Social Capital? The Institute of Public Policy George Mason University, Prepared for delivery at the IMF Conference on Second Generation Reforms.
- Gatti, U. Tremblay, R. E. and Larocque D. (2003). Civic community and juvenile delinquency. British Journal of Criminology 43, 22-40.
- Harper, Rosalyn. & Maryanne Kelly. (2003). Measuring Social Capital in the United Kingdom" Kingdom: Office for National Statistics.
- Katz, Rebecca (2002). Re-examininy the Integrative of Policing? British of Crime. western criminology Review. 4(1).
- Saegert, Susan Gary Winkel, and Charles Swartz (2002). Social Capital and Crime in New York City's Low-Income Housing. City University of New Yor. Housing Policy Debate. 13(1).
- Deller, Steven. c and Deller, Melissa. A. (2010). Rural Crime and Social Capital, Growth and Change. 41(2), 221-275.
- Wright, Darlene R, Fitzpatrick, Kevin, M (2006). Social Capital and Adolescent Violent Behavior: Correlates of Fighting and Weapon Use among Secondry School Students. Social Forces. p45.